

Gémes Fruzsina

A tanyagondnok mint segítő személyiség

BEVEZETÉS

Szakedolgozatomban a tanyagondnokok segítő szerepéről szólni szerettem volna. 2016 őszén, a terepgyakorlatom során, amit a Balástyai Integrált Szociális Intézményben töltöttem, megismerhettem a helyi tanyagondnokokat és a munkájukat, ami akkor nagyon megtetszett. Balástyának négy tanyagondnoka van, de akkor csak kettőjükkel tudtam elmenni egy-egy körútra, és most hármójukkal készítettem interjút. Ugyanabban a munkakörben dolgoznak, bár más-más területeket visznek, mégis nagyon érdekes volt számomra, hogy mennyire fontos a személyiségük ebben a munkában. Teljesen másképp viselkednek az emberekkel is, másképp reagálnak a környezetre. Az akkor látottak ihlettek meg a témámmal kapcsolatban, és a tanyagondnoki világ.

A tanyagondnokoknak nagyon fontos szerepe az, hogy a tanyavilágot, az ott élő embereket összekössék a faluval, a közösséggel. A kutatásom célja az volt, hogy interjúk segítségével bemutassam az ő szakmai személyiségüket és felhívjam a figyelmet a hivatásukra. Mivel én szociális munkát tanulok, ezzel a szemmel tudtam kísérni őket útjukon és az interjúkon.

Dolgozatomban munkájuk fontosságára és az ő segítői szerepükre szeretném felhívni a figyelmet. Arra, hogy van, aki vigyáz az aprófalvak közösségeire és a tanyák lakóira, aki segít lerövidíteni a távolságot ember és ember, vagy ember és intézmény között.

FALU- ÉS TANYAGONDNOKSÁG

A falugondnokság kialakulása Kemény Bertalan nevéhez köthető, ő volt a szülőatyja annak a gondolatnak, hogy *„kell egy ember, aki felvállalja a falut”*. (FALUDI 2013. 8.) Kemény Bertalannak a nyolcvanas évek elején el kellett készítenie Somogy megye külterületi lakott helyeinek és aprófalvainak fejlesztési javaslatát. Egy rangsort kellett felállítania a települések között, és eldöntenie azt, hogy melyik település *„életképes”* és melyik *„életképtelen”*. (FALUDI 2013) Ezek a hierarchia legalján álló, *„szerepkör*

nélküli” települések voltak az aprófalvak, külterületi lakott helyek és majsorságok, amelyeknek, ha Kemény Bertalan besorolja őket ebbe a kategóriába, akkor végük lett volna, és ő ezt tudta. Ezért más megoldást talált ki a megmentésükre. Elkezdte járni a falvakat, és beszélgetni a helybeliekkel, és megkeresni azokat, akiknek a közösségben központi szerepe van. Olyan embereket keresett, akik „*felvállalták a falut*”, akik megszervezték a helyi cselekvést, odafigyeltek a közösség gondjaira és képviselték az emberek érdekeit. (FALUDI 2013. 8.) Fontosnak tartotta, hogy ez az ember szót értsen a közösséggel, hatékonyan tudjon segíteni, és mobilis is legyen, tehát rendelkezzen gépjárművel.

A gondolat megszületésétől még hosszú utat kellett bejárnia a falugondnokságnak, mire kiépült mai formája. Szerette volna intézményesíteni ezt Kemény Bertalan, a falugondnokok Berci bácsija. A nyolcvanas évek végén, amikor a civil együttműködések megerősödtek, lehetőség adódott arra, hogy Berci bácsi és társai pályázzanak, és civil szervezetként segítsék kiteljesedni a falugondnokság gondolatát. Az egyesület 1989. július 31-én alakult meg 38 alapító taggal. Falusi egyesületek megalakításának szorgalmazása, segítése, népfőiskolák indítása volt a fő tevékenységük és a nevük Falufejlesztési Társaság lett. Elsőként Borsod-Abaúj-Zemplén megyében tudtak elindítani huszonnégy szolgálatot, a megyei tanács elnökének támogatásával, 1990-ben. (FALUDI 2013)

Szanyi Éva segítségével megszerezték a Népjóléti Minisztérium támogatását a modellkísérletre. Ezzel újabb aprófalvak léptek be a falugondnokos települések körébe, és elkezdődött az államilag támogatott falugondnoki hálózat kialakulása. 1991-től sorra jöttek létre a minisztérium által támogatott falugondnoki szolgálatok Somogy és Baranya megyében, egy meghívásos pályázat alapján. Innen terjedt el a további években a falugondnoki szolgálat Magyarország számos megyéjében. Az 1993-as Szociális Törvény 1996-os módosításában a helyi igényekhez mérten „nem kötelező feladatként” említi a falugondnokságot, tehát már törvényileg is szabályozva volt akkorra.

2000-től már önálló képzése is volt a falugondnokoknak, ami 120 órát ölelt fel, majd 2013-ban már 260 órás lett. A képzések bentlakásosak voltak, és hetekre voltak szétbontva. 2013-tól már két hetet a gondnoknak a saját területükön kell eltölteniük.

Kemény Bertalan 2007-ben, 80 évesen hunyt el. Nélküle ez az ellátási forma talán nem is létezne, és ki tudja, mi lenne most az aprófalvak

és a tanyák lakóival. 2009-ben Magyar Örökség díjat nyert Kemény Bertalan és a falugondnoki hálózat. (FALUDI 2013)

Borzák Tibor így ír Kemény Bertalanról: „Száz telefonszám fér az ember noteszába. Ennyi valós kapcsolatra vagyunk képesek. Mindig tudott efféle bölcsességeket mondani. De ha megnéznénk a noteszát, biztosan száznál több telefonszám lapulna benne, mert őt aztán nagyon sokan ismerték. És ő is nagyon sokakat ismert. Ezreknek volt mestere, anélkül, hogy ezt bárki kimondta volna. Figyelt a legegyszerűbb emberekre is, a tőlük ellesett fortélyokat nem csak önmaga épülésére használta.”¹²

Törvényi szabályozás

A falu- és tanyagondnoki szolgáltatás az 1993. évi III. törvény szerint a szociális alapellátások közé sorolható. „A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja az aprófalvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése.” Falugondnoki szolgáltatást 600 lakosúnál kisebb településen, tanyagondnoki szolgáltatást pedig 70-400 fős kül- vagy egyéb belterületi lakott helyen lehet működtetni. A szolgálat elindításáról a helyi önkormányzat rendeletben dönt, a falu- vagy tanyagondnok feladatait pedig a szakmai program tartalmazza. Egy településen, vagy csak tanyagondnoki, vagy csak falugondnoki szolgálat működtethető, a kettő egyszerre nem. A falu- és tanyagondnoki szolgáltatást térítésmentesen kell biztosítani. A falu- és tanyagondnok közfeladatot állató személynek minősül.

Az 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendeletben határoznak a falu- és tanyagondnoki szolgálat szakmai feladatairól és működésük feltételeiről. Alapfeladatnak minősül a közreműködés az étkeztetésben, a házi segítségnyújtásban és a közösségi és szociális információk szolgáltatásában; az egészségügyi ellátáshoz való hozzájutás biztosítása, így a háziorvosi rendelésre vagy egyéb egészségügyi intézménybe szállítás, a gyógyszerkiváltás és a gyógyászati segédeszközökhöz való hozzájutás biztosítása; az

¹² http://www.falugondnoksag.hu/index.php?oldal=berci_batyank

óvodáskorú, iskoláskorú gyermekek szállítása, így az óvodába, iskolába szállítás, és az egyéb gyermekszállítás.

Értékek

„Értékek azok a dolgok, amelyek az emberek számára kívánatosak, és az emberek megvalósításra méltónak tartanak. Tehát az érték egy iránytű a mindennapi interakciók során. Minden ember számára más és más lehet értékes.” (KERESZTES 2008. 91.) A falu- és tanyagondnoki munkának is vannak olyan értékei, amelyek a szakma szempontjából kívánatosak. Ennek a szakmának a különlegessége is az értékei közé tartozik, hiszen nem sok olyan *„egyszemélyes szociális intézmény”* létezik, mint a falu- és tanyagondnokság. Segít az embereknek olyan szolgáltatásokhoz hozzájutni, amelyekhez maguk nem, vagy csak nagyon nehezen tudnának.

Egyik unikuma ennek a szakmának, hogy nem lehet akárki tanyagondnok. Nagyon fontos, hogy a tanyagondnok egy településhez kötődő ember legyen (CSÖRSZNÉ 2013), aki mindig az egész embert, az egész közösséget látja, s a küldetése az is, hogy *„egybeszeresse a falut.”* Berci bácsinak sok kifejező mondanéja volt a falugondnoksággal kapcsolatban, amelyek megmutatják ennek a hivatásnak az értékeit.

„A falugondnok – akárcsak tanyagondnok kollégája – csak a saját területén az, aki. Ereje helyismeretéből fakad: mivel ugyanabban a környezetben él és ugyanazokat az értékeket követi, mint a gondjaira bízott emberek, természetes egyszerűségével könnyen utat talál hozzájuk.” (DURÓ 2013. 18.) Fontos, hogy helybeli legyen, aki ismeri a települést és az embereket is. A falu- vagy tanyagondnoknak együtt kell működnie a polgármesterrel, és segítenie kell a közösséget. A polgármester a *„falu esze”*, a falugondnok pedig a *„falu szíve”* kell, hogy legyen. Mit is jelent ez? A falu- és tanyagondnok sok esetben a közösség bizalmasa, *„titkok őrzője”*, vele bizalmi kapcsolatot ápolnak az emberek.

Berci bácsi leírta, hogy melyek a falugondnoki szolgálat alapértékei. (KEMÉNY 2004) Elsőként azt említi, hogy a szolgálat a demokrácia iskolája. Ez azt jelenti, hogy az embereknek érezniük kell, hogy ez a szolgáltatás mindenkié, hogy értük van, ami a falu- és tanyagondnok kiválasztásában is érvényesül. A második fontos alapérték, hogy nincs *„központi minta”*, tehát amikor a falu- és tanyagondnok szakmai programját megfogalmazzák, az a helyi igényeknek és észrevételeknek megfelelően történjen,

az adott településre szabva. További érték a „segélynyújtás személyessége” vagyis, hogy mindig ugyanaz az ember segít az ellátottaknak, akit már megszoktak, és akiben megbíznak, így a szolgáltatás kiszámítható, ami biztonságérzetet ad. A negyedik pont a helyismeret, fontos, hogy falu- és tanyagondnok jól kiismerje magát az adott településen, hogy „rátermett” legyen a feladatra. Az ötödik pont az az, hogy nem lehet „részhajló” a tanyagondnok; ha két ember között kell választania, akkor saját belátása szerint azt a kérést teljesíti, amit fontosabbnak tart. A következő pont, hogy segít a faluból, tanyából ritkán kimozdulóknak „tágítani a mozgásterét”. Berci bácsi szerint a falu- és tanyagondnok „a faluban az emberek közötti szolidaritás, egymásra figyelés, egymásért felelősséget vállaló magatartás generálója is.” (i.m. 23.) Tehát a tanyagondnoknak segítenie kell a közösségi kapcsolatokat is, hiszen Kemény Bertalan a falugondnoki szolgálat legfőbb céljának azt tekinti, hogy újra működjön a faluközösség.

A falu- és tanyagondnokok feladatait három nagy körbe tudjuk sorolni: mozgékonyság, személyesség és közösségi gondoskodás. Ez a három nagy feladatkör jól összefoglalja ezt a hivatást is egyben.

A tanyavilág

A tanya fogalmát nehéz meghatározni, mivel igen tág a fogalomkör. Sokszor más erről az emberek saját, szubjektív véleménye, mint amit objektíven meghatároznak, így elfordulhatnak pontatlanságok. (GYENES 2013)

A tanya mint településforma jellegzetessége az, hogy a külterületen helyezkedik el, abban viszont lényeges különbségek vannak, hogy van-e rajta egyáltalán lakóépület, és ha van, mire használják. Gyenes Hajnalka szerint „a tanya fogalmát mindenképpen ki kell bővítenünk a humán tényezőkkel. Így a tanya nem csupán települési forma, föld és rajta lévő épületek, hanem az ezekhez szorosan kapcsolódó emberek és társadalom is, akik a lakóépületekben élnek, a mezőgazdasági tevékenységet elvégzik, termelnek a piacra és saját maguk számára, valamint igyekeznek megóvni a természetet...” (GYENES 2013. 8.) Ez a megfogalmazás számomra a hagyományos tanya fogalmát jelenti. A környezetemben ennél bővebb értelmezése van a tanyának, mert sok helyen él az, hogy nem kint a tanyán laknak, csak a hozzá tartozó földön dolgoznak. Szóltak is mondanivalót, hogy „kimegyek a tanyára”. Vagy vegyük például a lovastanyákat,

amelyek sokszor foglalkoznak vendéglátással, nyári táborokkal. Ezeken a tanyákon egyfajta szolgáltatást is lehet kapni, ami új jelenség. De a mezőgazdasági szerepe ezeknek is megvan, és az is igaz, hogy a külterületen helyezkednek el.

A szocialista átszervezéssel, és a termelőszervezetek megalakulásával, a legtöbb tanya államosítva lett, akinek mégis megmaradt a tanya-ja, több megszorítással is szembe kellett néznie. A rendszerváltás után, amikor a termelőszövetkezetek felbomlottak, sok ember maradt állás nélkül. A tanyák elnéptelenedtek, a földek a kárpótlás során sokszor nem az eredeti tulajdonosok kezébe kerültek, vagy hatalmas összegeket kellett értük fizetni, hogy visszakaphassák. A tanyák még jobban elszigetelődtek, és nem sok fiatal maradt.

Miért van szükség a tanyagondnokokra? „Mert az egyre jobban magára maradt vidéki embereknek, egyedülálló öregeknek, a világvégén lakóknak lassacskán már csak a falugondnokok jelentik a külvilággal való kapcsolatot. Ők hozzák a friss kenyeret, ők hívnak orvost, ők váltják ki a receptet, ők vágják össze a tűzifát, ők szállítják iskolába a kisgyerekeket. Rájuk bármikor, bármilyen helyzetben lehet számítani. Berci bátyánk ezt jól kitalálta!”¹³

Úgy gondolom, ez az idézet igazán megragadja a lényegét ennek a hivatásnak, ugyan falugondnok szerepel benne, de a tanyagondnokokra is igaz. Azoknak az embereknek, akik messze laknak a közintézményektől, a bolttól, és önerejükből már nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem tudnának eljutni ezekre a helyekre, a tanyagondnok jelenti a megoldást. Ha kell, szállítja az embereket, vagy az emberekhez a dolgokat, legyen az élelmiszer vagy a háztartáshoz szükséges takarítószer, akár egy zuhanyrózsa. A tanyagondnokok tudják, hogyan segíthetnek: kreatívan igyekeznek megoldani az ellátottjaik problémáit, és enyhíteni a nehézségeiket. A ház körül is segítenek, ha kell, akár a fát aprítani majd behordani, még akkor is, ha nők, hiszen sok olyan munka van, ami nem éppen nőnek való, de férfi kollégájukkal egyenlők és bizony ők is megoldják ezeket a feladatokat. A tanyagondnok segít az ellátott ügyeit intézni, legyen az csekkbefizetés, gyógyszerkiváltás, bentlakásos intézménybe kerülés, vagy tüzelőfa támogatás. Az sem utolsó szempont, hogy az egyedül élő embereknek is

¹³ http://www.falugondnoksag.hu/index.php?oldal=berci_batyank

jól esik egy kis társaság, aki meghallgatja őket, hiszen már régóta nem nézett rájuk senki.

A személyiség mint munkaeszköz

A tanyagondnoknak nagyon fontos a személyisége, hiszen azzal dolgozik. Eszközként használja, hogy a falu, a közösség szeresse és odaadja neki a bizalmát.

A személyiség hétköznapi fogalma takarhatja az adott személy temperamentumát és gondolkodásmódját, ami meghatározza a viselkedését, de érthetjük alatta a személy jellemző belső tulajdonságait is. A pszichológiában igen sokrétű meghatározása van, Horváth György szerint „A fogalmi tarkaságnak legékesebb példája azonban éppen a személyiség fogalma.” (HORVÁTH 1978. 15.) Tehát nincs egységes meghatározás, a szerző szerint pszichológiai irányzatonként változhat a személyiség fogalma. „Minden ember személyiség. Mindig a személyiség egésze áll kapcsolatban a külvilággal. Az érzékelés, az észlelés, a képzelet, a gondolkodás, az emlékezet stb. nem önállóan működik és fejlődik az ember életében, hanem egységbe rendeződik. Azt mondjuk, hogy a személyiség a lelki jelenségek rendszereződésének eredménye” – írja Gergely Jenő. (GERGELY 1999. 12.) Amikor a személyiség fogalmáról beszél, ő sem konkretizál, csak egy keretet ad, amivel elég tágan lehet értelmezni ezt a fogalmat. Ennek a dolgozatnak nem is célja, hogy a rengeteg személyiségelméletből csináljon egyet. Csak egy keretet szerettem volna adni ennek a fogalomnak, hiszen a tanyagondnokoknak nem az igazi, hanem a szakmai személyisége érdekelt, amit segítőként munkájuk során felvesznek.

A szakmai személyiséghez nagyban hozzájárul a képzés, amit a falu- és tanyagondnokok kapnak, amely során bizonyos készségeket el tudnak sajátítani, és tapasztalatokat gyűjteni, tanulni. Vannak olyan alapvető személyiségjegyek, amiket hordoz az illető, de attól, hogy figyelmes a másikkal, még nem biztos, hogy hatékonyan tud segíteni. Ezért van szükség a képzésre, amely a meglévő készségeket segít kihasználni és fejleszteni. A falu- és tanyagondnoki alapképzésre nagyon változatos képzettségű emberek kerülnek be, hiszen ehhez a munkakörhöz nem szükséges magasabb iskolai végzettség, elég a 8 általános is. Ha a beiskolázott személy ismeri a faluját, területét és a közösség igényeit, akkor mindegy, milyen végzettsége van, el tudja végezni a feladatát.

A falu- és tanyagondnokság nem OKJ-s szakma, a munkavégzéshez szükséges tanúsítványt a 260 órás alapképzés elvégzésével lehet elnyerni, amit az alföldi településekről beiskolázottak számára a Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete szervez meg. Az alföldi falu- és tanyagondnok régebben Vértessacsán, majd Lakitelken tanultak, most Kecskemétre járnak. A képzés négy ötnapos és egy háromnapos bentlakásos alkalomból áll, közben megyei vagy helyi gyakorlatra mennek a résztvevők. Mindenki meglátogat egy senior kollégát, aki már régebb óta dolgozik a szakmában, és ő megmutatja a saját módszereit, majd cserélnek, és a senior nézi meg a tanulót, hogyan teljesít.

Ez a képzés készíti fel őket leendő feladataikra: a különböző hivatalokkal, intézményekkel és szervezetekkel való kapcsolattartásra, a rászorulóknak segítésére, az emberi kapcsolatok ápolására és a közösségi alkalmak megteremtésére. Az oktatás 20-25 fős csoportokban, népfőiskolai módszerekkel történik. A szóbeli vizsgára egy záródolgozatot is kell készíteni. A képzés a gépjármű üzemeltetéstől a jogi ismeretekig sokféle témakört tartalmaz: a hivatásuk gyakorlásához szükséges alapismereteken kívül a segítő foglalkozás alapvető tudnivalóival is megismerkednek a résztvevők, emellett kommunikációs tréning és szupervízió is van a programban. A szociális szolgáltatást végzők továbbképzési kötelezettsége a falu- és tanyagondnokokra is vonatkozik.

MÓDSZERTAN ÉS AZ INTERJÚK CÉLJA

Az interjúkkal az volt a célom, hogy a tanyagondnokok segítő személyiségét, és annak különbözőségeit meg tudjam ragadni és be tudjam mutatni. Mivel kutatásom során nem akartam a személyiség mélyrétegeiig hatolni, félig strukturált interjúkkal dolgoztam. (HÉRA – LIGETI 2006) Választottam magamnak kérdésköröket, amelyekben mozogni szerettem volna, és készítettem egy interjúvázlatot a kérdéskörökön belüli kérdésekkel együtt, és ezt követtem az interjúknál.

Az interjúkat a tanyagondnokokkal a körútjuk során készítettem, így a résztvevő megfigyelést is alkalmazhattam, ami adott a személyiségüknek egy-egy árnyalatot még. Megfigyelhettem őket munka közben, ami szintén plusz információkkal szolgált számomra: ki hogyan vezet, behív-e az ellátottjához vagy nem, hogyan beszél velük.

Az interjút előre megterveztem, és nagyobb témakörökre bontottam a kérdéseket. Az első témakör, amiben összehasonlítottam őket, a történetek voltak, kinek mi volt a legemlékezetesebb. A következő témakör a segítői hivatásra vonatkozott, amelyben azt akartam megmutatni, hogy ki hogyan tud segíteni az ellátottaknak, milyen a munkában. A nehézségek témakörét is fontosnak tartottam, hogy be tudjam mutatni, hogy ez a munka nem csak fuvarozgatásból áll. Az emberek, kapcsolatok témakörében mindegyik tanyagondnok más és más részét ragadta meg annak, hogy milyen kapcsolatot ápol az ellátottakkal, de ők is ebből érzik, hogy fontosak, és számítanak rájuk.

Mindegyik tanyagondnok egy külön jellem. Próbáltam ezeket a különbségeket megragadni, ami igazán megmutatja az ő személyiségüket, bár inkább a szakmai személyiségükből láthattam. Így születtek meg ezekből a kis témakörökből, elemzésekből a portréik. Remélem, sikerül velük visszaadnom azt, amit én is tapasztaltam.

Személyiségek és módszerek

Balástya egy Szegedtől 23 kilométerre található község, 110 négyzetkilométer a területe, és nagy a tanyavilága.¹⁴ Össznépessége 3.539 fő, és ebből a külterületen lakók száma 2.109 fő. A tanyagondnokok szakmai programja hat külterületi körzetet állapít meg területtől és lélekszámtól függően. Balástyán négy tanyagondnok dolgozik a Balástyai Integrált Szociális Intézmény keretein belül.¹⁵ Közülük hárman viszik az ebédet minden munkanapon, velük készítettem egy-egy interjút, az elkövetkezendőkben róluk lesz szó.

Háromjuknak többnyire hasonló a napi menetrendjük: reggel 8 órakor kezdenek bent a hivatalban, a reggeli órák ügyintézással, gyógyszerírással, bevásárlással telnek. 11 órára megfőznek a Vadász vendéglőben, ahol az étkeztetést biztosítják, a tanyagondnokok felveszik az ebédeket, és mennek ki a saját területükre. Mindhárman más-más területet visznek, más emberek tartoznak hozzájuk. Napközben is szoktak beérkezni kérések, hogy vegyenek valamit a boltban. Amikor kivitték az első körüket, be is tudnak menni a boltba ezekért, meg beviszik az ételeseket

¹⁴ <http://balastya.hu/2009/03/11/toertenelem/>

¹⁵ Balástyai Integrált Szociális Intézmény (2017): Szakmai program

tisztításra az önkormányzathoz. A második kör jön ezután, ha azzal végezték, bemennek a hivatalba, és megírják a menetleveleket, a naplókát és a jelenléti íveket. Ilyen egy átlagos napjuk, de sűrűn történik valami a tanyavilágban, ami miatt változik a program.

Az interjút a terepen készítettem velük, munka közben, így amikor felvették az ebédet, én is beszálltam melléjük az autóba, és elindultunk. Mivel egész úton beszélgettünk, az interjúkból készített portréjukon keresztül mutatom be őket. Így szeretnék megragadni pár pillanatot, amelyek az utunk során történtek.

Kötelességtudat: Julika

Julikával készítettem az első interjút. Azért választottam őt, mert annak idején vele voltam a legtöbbet a gyakorlaton. Az első állomásunk a benzinkút volt. Igaz, hogy az önkormányzat fedezi a járművel járó költséget, de a kocsikat tankolni a tanyagondnokoknak kell, és figyelni rájuk, ha probléma van, akkor pedig szerelőhöz vinni. Ahogy tovább indultunk, elindítottam a felvételt.

Bemutakozás. *„Sutkáné Kothencz Julianna vagyok, én ide születtem, Balástyára. Itt jártam iskolába, itt dolgoztam a tsz-be. 2012 óta dolgozom tanyagondnokként, akkor elvégeztem 2013-ban az iskolát, egy nyugdíjas tanyagondnok helyére jöttem. Így lett munkahelyem.” „Tanyasi iskolába jártam, a külső őszeszéki iskolába hat évet, két évet meg itt Balástyán. Utána női ruhakészítő, utána két évig a Kisteleki Varrodában dolgoztam, ahogy elvégeztem az iskolát. Utána hazajöttem, a szüleimnek segítettem a tsz-ben. Ezután férjhez mentem, született 3 lányom. Óstermelőként dolgoztunk a férjemmel, ő elment az autópályára utána, aztán én is elmentem munkát keresni, előbb közfoglalkoztatottként dolgoztam, aztán jött ez a lehetőség, és azóta benne vagyok. Szeretem. Hát vannak gondok néha, nehéz esetek, de meg kell oldani.”*

Jó érzéssel mesélt az életéről, a kezdeti feszültség is eltűnt. Sokat beszélt ő-vel, olyan szépen, hogy jó volt hallgatni. Itt falun sokan így beszélünk, a tanyákon meg főleg.

Ahogy megyünk tovább, szóba került egy néni, akivel baj volt úgy három hete. *„Egy néni, látszott, hogy már gyengül lefele, nagyon gyengül. Az orvosok nem akartak vele foglalkozni, ő meg gyöngült, nem övött. Hívtam az ügyeletöt, az meg azt mondta, hogy vigyem haza. Egyedülálló,*

senkije sincs, se családja, csak testvére van, az is 80 éves, ez a beteg néni meg 74. Nem vitték el másnap, megint a testvére kihívta a mentőt, ha elvitték, másnap hazahozták. »Nem beteg a néni« (mondták a kórházban). Akkor ugye én is mentem, csak nem jónak láttuk, aztán a testvére csak elvitette, ez a lényeg. Az a lényeg, hogy ez engem nagyon megviselt, nagyon, hogy ez az egészségügy, ez ilyen lehet, hogy valakinek nincsen családja, és egy ilyen beteg embert el kell dobni. Látszott, hogy nem eszik, nem iszik, végtére az lett, hogy bent van a kórházba, de pelenkázni kell, etetni kell, felkelni meg nem bír. A testvére mondta, hogy hova vigye, neki is sok baja van, övele is bármi történhet. Aztán most, hogy a kórházba mit tudtak intézni. Mert otthonba szeretnék volna elrakni, de az otthonba is várakozó lista van, rengeteg, pénze nincs, 30 ezer forintos nyugdíjat kap, ebből kellett ennek a néninek kijönni, villanyszámlát fizetni, a gyógyszereit fizetni, mindent. Csak akkor gyűjtött télen be, amikor már nagyon muszáj volt. Télen már én hordtam be neki a fát, mert már nem bírta behordani. De mondtam is, hogy télire én őt nem tudom ellátni, nekünk az a kötelességünk, hogy gyógyszert írassunk, ebédet hordjunk, bevásároljunk, meg orvoshoz vigyük, az, hogy ápoljuk, az nem a mi feladatunk.”

Ahogy beszélgettünk arról, hogy **milyen feladatai vannak a tanya-gondnoknak**, eszébe jutott egy néni. „Most van egy mamim, holnap névnapja lesz (ő a Gombos mama). És ha a hétvégén már várta a családot, akkor finom süteményeket kellett venni, üdítőt, és akkor én már tudom, hogy miket szeret. Ő pedig megvendégeli a családot, virágcsokrokat is kell vennem, de szépet, meg bonbont. Ha jönnek a névnapok, akkor jön a család, és felköszönti őket. De nem is úgy mondja, hogy bonbont, hanem hogy táblacsoki, én már akkor azt tudom, hogy mi.”

Julika egy **kisbuszt** vezet a munkája során, hiszen neki kell hordani az idős asszonyokat az Idősek klubjába. Érdekelt, hogy nőként milyen egy ilyen nagy autót vezetni, hiszen ez nem szokványos. „Amikor ugye a Ford autót adták, az még nagyobb volt, az igazság az, hogy tükörből tolatni nem tudtam, meg tán hátrafelé se tudtam nagyon egyenesen menni. De vezetni vezettem. Amikor tanított be, aki nyugdíjba akart menni tanya-gondnok, akkor mondta, hogy tessék, itt van az autó. Akkor még iskolásokat is hordtunk, akkor már 7-kor kezdtem. Az első három évben még iskolásokat is hordtam. Rinyáltam egy kicsikét, de aztán a kényszer rávitt. Muszáj volt. Aztán négy éve kaptam ezt a Volkswagent, én kaptam. Ezt

újonnan én hajtom, a Ford az kiesett alólam néha, sok ember hajtotta. ... Ezt az utót jobban szeretem hajtani, mint a személyautót. Jó is ebbe egyébként, az otthoni személyautó, azt mondtam is, hogy nem az én autóm.”

Julika nagyon szeret vezetni, lenyűgözött, hogy milyen magabiztossággal kezeli azt a kisbuszt. Az külön büszkeséggel töltötte el, hogy ő kapta ezt az autót a munkájához. Nagyon meg is becsüli, vigyáz rá.

Így mutatta be nekem a **körzetét**: *„Ahol most megyünk, ez az őszeszéki rész, ezen a területen hat személyem van jelen pillanatban. Elég nagy terület ez is egyébként, 20 kilométeres táv. A Balástya tanya is elég nagy, mert az a baj, hogy messze vannak egymástól a tanyák, a tanya az olyan, hogy nagyon messze vannak egymástól, 3-4 km-re, és az a hosszú. Három személy van ott, akik nagyon messze vannak egymástól. ... Most nincs olyan sok emberem, itt hat van ott meg hét, összesen tizenhárman vannak. Váltakoznak, vagy kihalnak, vagy nem kérik az ebédet, most is van egy beteg mami, akivel június óta, nem tudom, hogy mi van.”* Julika kiszáll.

Ahogy beszáll a kocsiba, mondja *„Az őszeszéki embörök, ezeket az időseket ismerem, ők engem kislány korom óta ismernek, ez hazai, ezök tudják, hogy ki vagyok. Velük jó is a kapcsolat. A tanyai részen, ott meg nem ismertek, de ugye én se ismertem azt a részt, akkor tanultam meg. Nem is tudtam, hogy kik hol vannak, de ott is összebarátkoztunk.”* Szereti Őszeszéket, otthonosan mozog itt nagyon, de a Tanya résszel is sikerült már megbarátkoznia, ebben az idők segítettek neki.

„Ott mutatkoztam be, vagy mutatkoztunk egymásnak, csak ugye én vadidegen voltam nekik. De azért egy két nap és megismertük egymást. Mindönkinek tudtam az elképzelésit, ők is tudták, hogy mit lehet neköm mondani, mit nem, elég sokat elmondanak, azt nem szoktuk ugye elmondani.” „Lényeg, hogy mög köll hallgatni, segíteni sokszor nem tudok az olyanon, de möghallgatom.” Komolyan veszi nagyon a titoktartást, látszott rajta.

Arról kérdeztem Julikát, hogy volt-e valamilyen **„kemény dió”**, akivel munkája során találkozott. *„Volt! Az már möghalt, beteg is volt, meg alkoholt is fogyasztott. És amikor rágyűtt az a nem tudom mi, akkor semmi se volt neki jó, és akkor veszekedett velem. ... Na az egy kicsit nehéz volt, nehéz emberke, de aztat is lehetett kezelni, de egyébként nem rossz ember volt. De volt úgy, hogy minek jöttem, minek hoztam, ki lehe-*

tett vele jönni, csak az az alkohollal volt a baj, olyankor kicsit tartottam tőle. Olyan hiába próbáltam megmagyarázni neki, nem volt jó, akkor ott-hagytam, mert nem volt jobb, hogy vitatkoztam. Ez volt ilyen nehézség.”

Hogy tudja ezt feldolgozni? Nem nagyon tudja letenni sajnós. „Az a baj, hogy ezeket hazavisszük azért, a családba is. Nagyon nehezen tesszük túl magunk, főleg ami volt most nekem utolsó, azt nagyon nehezen tudtam, még éjszaka is a fejemben volt.” Nagyon megviselte az az időszak, amikor a beteg néni sorsáról volt szó, akit végül a testvére vett magához.

Az ellátottakkal való kapcsolatáról azt mondta: „Ők úgy várnak bennünket, mint a családtagot.” „Félig család szerintem, csak hozzánk nőnek.” Sokszor elmeséli Julikának, hogy épp mi történt velük. „Ha öröm van, akkor együtt örülünk”. „Van, amikor kérdezik, hogy most mit csinálnak, mőnjek orvoshoz, vagy nem mőnjek, ahhoz is az én szavam köll rá. Csak jó, hogyha elmögy, mögnézetí magát, úgy jól elvagyunk egymással.”

Annak ellenére, hogy Julika nagyon merev határokat húz, nagyon megható pillanat volt, milyen nagy szeretettel mesélt az ellátottjairól. Büszke arra, hogy számít a szava, kikéri a véleményét bizonyos dolgokkal kapcsolatban.

Julika **saját tapasztalataiból** is sokat tanult azt évek során, magáról is. „Én soha nem gondoltam azt, hogy én majd az idősekkel ki tudok jönni. Soha nem gondoltam, hogy tanyagondnok leszek. Hogy én az idősekkel tudok bánni. Tudtam, hogy vannak szüleim, hogy azokat majd idős korukban majd kell gondozni, de az, hogy én még másoknak is jót tögyek, azt abszolút nem gondoltam, de hogy kigyűjkek velük.” Szereti a munkáját, ha egy hétig otthon van, már hiányzik neki a közösség, az idősek. Az idősebb korosztállyal van a legtöbb tapasztalata, bele kellett tanulnia, hogyan bánjon velük. „A tiszteletet meg kell adni az időseknek. A tisztelet már maga a koruk, sok mindenben keresztülmentek, jón is, rosszon is, szerintem az idősekkel nem lehet csúnyán beszélni. Néha nagyokat kell nyelni, hallgatni kell, azt kész. Van, ahol nem tudok mit tenni, csak meghallgatni, van, mikor az is segít.”

Kíváncsi voltam arra is, hogy **milyennek látja magát a munkában.** Az elkötelezettségét emelte ki. „Kötelességöm van egyébként, ez a munkám, ezt el köll látni. Hát, ez az erősségöm. Én úgy gondolom, hogy ellátom jó szóval is őket, meg segítek nekik, én úgy érzem, hogy segíteni kell

nekik. Kötelességem, nem hagyhatom őket cserben.” Ha nem tud segíteni, bűntudatot érez.

Emlékezetes történetet nem kértem tőle, mert az interjú során többet is elmesélt már. Az utolsó házhoz érkeztünk, ott lakik Gombos mama, akiről Julika szeretettel mesélt korábban is. *„Ez a mamí, ez topon van mindennel, 86 éves. Ellátja magát, kapálgat, jó nézni, tisztaság van, nem érzik az, hogy idős. Mos mindig. Ő a Bonbon mama.”* Neki kell mindig csokit vagy süteményt hozni, ha alkalom van.

Ez az a hely, ahová Julika behívott. Gombos mamánál felvette azt a testtartást, amikor kihúzza magát és hátul összekulcsolja a kezét lazán. Ezt is sokszor láttam tőle, nálam valahogy ez is a távolságot sugározza, és a figyelmet. Azt vettem észre Julikán, hogy nagyon figyelmes, és hogy többet gondol, mint amit elmond. Ezt abból a válaszából is érzékeltem, hogy van, mikor le kell nyelni és csak hallgatni az öreget, pedig lenne mondanivalója.

Julikát olyan embernek ismertem meg, aki nagyon fontosnak tartja, hogy segíteni tudjon az ellátottaknak a munka keretein belül. Udvarias, és megvan az a határ, ameddig beengedi az embereket. Viszont szeretettel mesél róluk, nem becézgeti az ellátottjait, de amikor arról van szó, hogy segíteni kell, akkor ott van, és tisztelettel bánik mindenkivel. Nem mutatja ki, de az elkötelezettségén látszik, hogy szereti az ellátottjait, és ha szükségük van rá, akkor ő ott lesz.

Kisugárzás: Tari Klári

Tari Józsefnével, azaz Tari Klárral (a továbbiakban T. Klári, ebben a fejezetben Klári) készítettem a második interjúmat. Az interjú napján pont úgy alakult, hogy az autóját el kellett vinni szerelőhöz, így egy másik kocsit kellett vezetnie egész nap. Ettől függetlenül magabiztosan ült be a kocsiba, és mentünk is felvenni az ebédet. Ebből is látszik, hogy nagyon ritkán telik esemény nélkül egy tanyagondnok napja. Sok kreativitást és alkalmazkodóképességet kíván ez a munkakör.

Bemutakozás. Klári 2001 óta tanyagondnok Balástyán. *„Innen származom, itt születtem, tanyán éltem”* – mondja. Bolti eladóként végzett, a helyi ABC-ben dolgozott, akkor még új volt neki az emberekkel való foglalkozás. Utána GYES-re ment, és otthon maradt évekig. A tanyákat ismerte azon a részen, ahol lakott, a többit viszont meg kellett tanulnia, és hatalmas tanyás határa van Balástyának. Az akkori kolléganőjével csinálták

ketten, majd a kolléganő elment. *„Én akkor kissé megijedtem, hogy mi lesz velem, és vigasztalt, hogy »ügyes vagy és csinálod, és föl a fejjel«.*” Klári egyedül maradt egy darabig, aztán jöttek a kollégák.

Általános iskola alsó tagozatba Gajgonyába járt, de be kellett jönnie a faluba, így kollégista lett, csak a jó emlék maradt neki. Aztán kereskedelmi iskola, 3 év, szakmunkás. Két családja van, a gyerekei már felnőttek. Klári dolgozik a legrégebb óta tanyagondnökként itt Balástyán.

Miközben beszéltünk **a tanyagondnoki feladatairól**, elmondta, mennyire örül, hogy a hivatalban nagyon segítőkészek. *„Volt egy idős nénim, akinek combnyaktörése lett, és bekerült kórházba, és hazaadták, és felírtak neki egy injekciót, amit minden nap kellene neki adni, de kiderült hogy ugyan fel van írva, de nem váltották ki, mert nem volt rá pénzük.” Mondtam nekik, hogy adjátok ide (a receptet), majd én kiváltom”.* Sikerült elintézni, hogy segély formájában megkapja a néni. Klári a kezébe vette a dolgot, amint megtudta, hogy mi a probléma. Ez nem tartozott volna a munkakörébe, hiszen ki tudja, hogy vissza tudták volna-e fizetni a gyógyszer árát, vagy elintézni a segélyt, de ő lépett. Tette, ami úgy érezte, hogy helyes.

Sok olyan dolog van, amiben segítségre lehet szüksége a tanyasi lakosnak a fabehordáson, kutyaetetésen, vízbehordáson, gázpalack beszerzésen kívül is. *„Van még olyan, hogy mosás. Azt viszont úgy oldom meg, hogy például most is van nálam három széldzseki, amit kimosok az egyik illetőnek, és majd hozom.”* Régebben lehetett bent mosni géppel, de már nem. Pedig az időseknek nagyon jó volt, még akkor is, ha vizesen vitte vissza, segített otthon kitergetni. *„Egy 90 éves néni már nem tud kimosni, neki ez már nagyon nagy feladat.”* Közben odaértünk egy bácsihoz, akinek ki kellett mosni a dzsekijeit, nagyon hálás volt, vett csokit is Klárinak.

A körzetéről annyit mondott, hogy Gajgonya területén kezd, ott öt idős van, utána Őszeszék, végül a Balástyai tanyak nevé tanyasi rész következik. Tizenkét időshöz jár jelenleg, több is volt, de bekerültek az otthonba. Sok beteg idős tartozik Klárihoz, de vannak jó erőben lévők is, akik kijönnek a kapuhoz, hogy átvegyék az ételt.

Nagy örömmel fogadják, tudnak infóhoz jutni, Klári beszámol, mi újság a faluban, ha virágfesztivál volt, mekkora tömeg volt. Nagy örömmel veszik, hogy megy valaki hozzájuk, mert a család el van foglalva, és csak a hétvégén tudnak jönni. Sokan élnek egyedül közülük.

Voltak kezdetben **nehézségek** is. *„Vittem az idősnek (az ebédet), egymagam voltam, a kolléganő szabadságon volt. A bácsi bent feküdt az ágyon, magas párnán és alig kapott levegőt. Nagyon megijedtem, szinte hallottam, hogy hörög, felültem, és elkezdtem itatni, előbb vízzel, aztán megettettem levessel.”* Tudta, hogy hol lakik rokona és annak szólt a Klári, aki aztán kihívta a mentőt. Ez volt az első ilyen esete, nem tudta, mit csináljon, és nagyon meg volt ijedve. Nehézségként ő a betegségeket és a váratlan eseményeket említette. Beszélgetésünk alatt többször előjött a mentális leépülés, és éreztem, hogy Klári ugyanakkora kihívásnak tekinti, mint a többi betegséget, és gyakran találkozik is vele.

A bizalmukat nem olyan könnyű elnyerni az embereknek, van, akinél hamarabb, van akinél később sikerül. *„Egy év után azért észre lehetett venni, hogy minden kis dolgaikat elmondták.”* Látták, hogy megtartja magának ezeket és nem mondja tovább. Klári érezhetően örül annak, hogy sok titkot tud, és az emberek megbíznak benne annyira, hogy elmondják neki.

Van egy nehéz esete most is, egy beteg bácsi, akinek tüdőrákja van, iszonyatosan épül lefelé, és nem képes ellátni magát, pelenkázni kell. Klárinak nagy utat kellett bejárnia ahhoz, hogy sikerüljön elintéznie azt, hogy egyáltalán a bácsi házi gondozásban részesüljön. *„De nem úgy áll a család se a dolgokhoz, ahogy kellene „...”* A doktor is azt mondta, hogy hagyjuk az időset az otthonában meghalni. *„Ennyi éve én ezt már csinálom, de én még ennyi falnak nem ütköztem, mint amibe most vagyok. Abszolút semmi segítség semerről.”* Már a kolleganők is észrevették, nagyon feszült volt emiatt Klári, még otthon is. Rossz volt látni, hogy egy ennyire pozitív kisugárzású ember, mint Klári ilyen tehetetlennek tűnik, és megtört a feladat alatt.

Klári volt az, aki a legtöbb történetet mondta el nekem. Érződött is rajta, hogy szeret mesélni, főleg ezekről a régebbi időkről, de több történet is előjött más-más évekből, amelyeket szívesen hallgattam.

A képzés után jobban kiismerte magát. *„Sokat tanultunk egymástól is, meg mit hogy szabad, mennyire szabad belemenni a dolgokba. Hiszen mindent te se tudsz neki megadni, vannak határok, amiket tartani kell, a tanyagondnok se tud mindent megadni az idősnek.”*

Úgy tűnhet, hogy ez a határ nagyon közel van hozzá, és az ő személyes teréhez, mégis érzem azt a távolságot, ami biztosan meg fog maradni.

Mielőtt tanyagondnok lett, el tudta volna magát képzelni ilyen segítőként. *„Nagyon jó, sok jó van benne. Annyiféle embert megismerni és*

segíteni rajtuk, szegények, amikor már ott vannak, hogy tehetetlenek, és valaki felsöpör neki, vagy a gáztűzhelyet letakarítani, rendezni neki, egy kicsit körülötte összerámolni, hogy érezze azért, hogy rendet lásson, és így azért csak nyugodtabb.”

Klári a **munkakörre való alkalmasságról** ezt mondja: *„Szerintem már a kisugárzás is, hogy látszik az, hogy a megjelenés vagy a segítőkészség, hogy odafutsz ahhoz az emberhez, mert most éppen nem bírja azt a táskát cipelni, és akkor elviszed.” „Úgy érzem, hogy jószívű vagyok hozzájuk, ha neki nincsen mondjuk paprika, és nekem van, akkor viszek neki. Tábla csoki, ha névnapja van, akkor csak annyi, hogy boldog névnapot, és ez is nagyon jól esik, hogy eszedbe jutottam.”*

Sok **tapasztalata** van már az elmúlt évekből. *„Nem szabad betolakodónak lenni, ki kell várni, hogy az az idős megbízzon benned, elfogadjon.” „Meghallgatom, és nem teszem közhírré, nem mondom tovább.”*

Neki is van egy nénije, akiről nagy szeretettel mesélt, a kedvence, aki agyilag fitt, sokat mesél neki a múltbéli dolgokról, hogy mi, hogy volt akkoriban, ő pedig nagyon szereti hallgatni. Ahogy mentünk, Klári elmesélt egy történetet, ami emlékezetes számára, sajnos nem jó értelemben. Volt egy asszony, aki feladatott vele egy lottószelvényt, és mivel péntek volt, ő már nem adta fel. Az asszony viszont nyert egy bizonyos összeget a lottón, és számon kérte Klárin, hogy nem adta fel, így Klárinak kellett kifizetnie azt a 14 ezer forintot.

Klári nagyon kedvesen beszél az emberekkel, sokat mosolyog, az interjú során engem is végig becézett. Rajta is éreztem azt a gondoskodó attitűdöt, amit Julikánál. Sok történetet mesélt nekem, aminek azért is örültem, mert ezek szerint sikerült olyan légkört teremteni, amelyben jól érezte magát. Nem volt sokáig csend sosem a kocsiban. Abban a kivételes időszakban készült az interjú, amikor élete addigi legnehezebb esetével kellett szembenéznie. Érzékeny lélek, aki szíven viseli az ellátottjai sorsát, és nehezen tudja letenni a munkát.

Egy kedves hang: Böröcz Klári

Az utolsó interjúmat Böröcz Lászlóné Gazdag Klárával (a továbbiakban B. Klári, ebben a fejezetben Klári) készítettem.

Bemutakozás. Itt született, már a nagyszülei is idevalóak voltak, a dédszülei is, tősgyökeres balástyai, a férje is idevaló. A dédszülőknek volt a faluban háza, és ott laktak együtt, akkoriban még így volt. Férjhez ment

és akkor költözött el, de csak ide, Balástyára. Ide járt iskolába is. Általános iskola után gimnáziumba ment, de nem fejezte be. Az apja nagyon szigorúan nevelte és sokat kellett neki segíteni, így elment a boltba dolgozni. Közben elvégezte a boltos iskolát munka mellett, ott dolgozott, amíg férjhez nem ment. Utána családjuk lett, és a bolt megszűnt. A postán dolgozott tovább, azt is munka melletti tanfolyamon végezte el, öt évig volt ott. Időközben lett egy betegsége, majdnem két évig volt otthon. Az önkormányzat kereste meg, hogy lenne-e kedve kisegítőként dolgozni. Így kezdődött az itteni pályafutása 2004-ben, utána befejezte a gimnáziumot, 2004-ben elvégezte a tanyagondnoki tanfolyamot, és azóta itt dolgozik. Van két gyerekük, a lányuk most fog végezni a gyógyszerész karon, a fiuk pedig gépeket kezel, traktorokat. Ő már dolgozik, 23 éves, a nővére meg 24.

Vele is megbeszéltük **a munkája kereteit és a feladatait.** Azt mondta, hogy szinte minden nap egyforma. *„Mindig az van, hogy az ember ebbe a feladatba, ebbe a körbe mozog, teljesen egyhangúvá válik néha már, nekünk is vannak, vagy kellene lenni olyan, hogy fel kell töltődni kicsit. Hétfő eltelik valahogy, kedd szerdára már kicsit jobb. Nem is mindig az emberekkel való foglalkozás az, ami nehéz, hanem az egész világ, ahogy pörög, nehéz ezzel lépést tartani, sokszor nekem is.”* Bementünk egy bácsihoz, kérdezte, hogy ki vagyok, kerestük a kapcsolódási pontokat, hogy ki kinek a kicsodája, ez falun nagyon fontos. Szegény bácsi nagyon nagyot hallott, de Klárinak már meg volt szokva, hogy mennyire kell hangosan beszélni. Kedves volt a bácsi, elmondott egy verset is. „A szegény asszony könyve” című vers egy részlete volt, amit Vörösmarty Mihály írt.

Megható pillanat volt ez nekem. Klári úgy beszélt a bácsihoz, mintha gyermek lenne, lassan, érthetően, szép hangon. Azt meg kell jegyeznem, hogy Klárinak nagyon aranyos hangja van, kicsit magasabb, fiatalos, nekem mindig is tetszett.

Visszatértünk az autóhoz, és indultunk tovább. *„Nem tud unalmas lenni ez a munka, abba is, ami van munka, például bevásárlás, az se tud olyan unalmas lenni, mert nem mindig ugyanazokat kell venni, nem mindig ugyan abba a boltba mennek.”* *„De vannak helyek, idők, akik nagyon egyhangúan élik az életüket, ott azért esemény se nagyon van.”* – mondta Klári.

Épp egy háznál haladunk el, ahol egy néni lakott, aki egyszer nem nyitott ajtót és *„ott volt meghalva az ágyba, olyan rossz mindig jönni itt, mert mindig az jut az eszömbé.”* „Az elmúlt néhány hónapban annyi ilyen volt már. Tudjuk, hogy hozzátartozik ez az élethez, de azért...” „Ezeket a rossz utakat nem szeretem ebbe a munkába, lassan megyünk, mégis csak zötykölődünk.”

Embert próbáló időszak volt ez a számára. Három halálesete is volt az elmúlt két hónapban, és közülük kettőre ő talált rá. Az élet nem áll meg, menni kell tovább, ez többször is szóba került az interjú során. Klárinak biztosan hiányzott, hogy megállhasson és kifújhassa magát, ami ezek után bárkinek elkelt volna. Fáradtnak láttam, reméltem, hogy a szabadságán fel tud majd töltődni. Az ellátottjai felé viszont nem mutatta ezt, amikor velük volt.

A körzete *„egész Gajgonya és Fehértó, ez egy sűrűn lakott rész, nem kell messze menni tanyától tanyáig ... Sok az idős, vagy a koruknál fogva, vagy a szociális helyzetük miatt rá vannak szorulva az ebédre, vagy segítségre szorulnak, nekik az is jó, ha bevásárolunk, vagy viszünk egy kenyeret.”* Van, aki meg teljesen rá van utalva, Klári külön kiemelte ezt és érzi ennek felelősségét.

Volt egy alkoholista bácsi, akire ő talált rá, mentőt hívott hozzá, ott kellett neki lenni, mert ő tudott felvilágosítást adni arról, hogy ki ez az ember. A mentőnek is sokszor kell segíteni. *„Teljesen az életük részévé válnak, hiába mondják, meg hiába tanítják könyvből, hogy húzni kell egy határt, de ezt nem lehet így kezelni. ... Főleg, azoknál, akik teljesen egyedül élnek, és teljesen csak miránk támaszkodnak, mert nincs más.”* Klári sok emberrel nagyon közeli kapcsolatot ápol.

„Kívülről nem lehet ezt érzékelni, csak mikor benne vagyunk ebbe a körbe, hogy a vállunkra mindig csak rakodik, rakodik, rakodik. Sokszor kevés ide egy ember ilyen sok emberrel foglalkozni.” „De muszáj bemenni, mert igénylik, főleg azok, tudja azt, hogy 12 óra, és ha később megyek, el nem tudja találni, hogy most mi lett, baleset? Nem főzték meg az ebédet? Nem azért, hogy nem kapta meg délbe az ebédet, hanem hogy engem ért valami, ezért kell mennem, mert ha nem, tudom, hogy felzaklatja magát. Még jó, hogy csak hétfőtől péntekig kell menni, mert nincs idő ezeket letenni egyik napról a másikra.”

A kezdeteiről úgy beszélt Klári, hogy nem volt olyan nehéz neki, mert postásként dolgozott előtte, ebben a körzetben, talán azért is hívták

ebbe a munkakörbe, mert ismerte az embereket. Arra a kérdésre, hogy neki van-e olyan ember, akivel nehezebb, azt mondta, igazából nincs, mindenkivel megtalálja a hangot. A boltban is emberek között volt, a postán is, ezalatt a 27 év alatt szinte mindig emberekkel foglalkozott. *„Jó emberismerő vagyok, tudok az emberekkel bántani, mondhatjuk azt.”* Volt olyan, aki nehezen nyílt meg, de utána vele is megtalálta az összhangot. *„Inkább pozitív csalódás ér ezzel kapcsolatban, mintsem negatív.”*

Az ellátottakkal való kapcsolatában úgy érzi, hogy *„nem tud az ember egy határt húzni, hogy na most mennyi, ennyi év után az életünk részévé válnak, otthon is eszünkbe jut róluk dolog. Mondjuk, felhívnak hétvégén, akkor se csinálja azt, hogy nem veszi fel a telefont, mert épp nem dolgozik. Nem munkaként szoktam ezt csinálni, hanem hogy amiben tudok, segítek.”* *„Mindig azt szerettem volna, hogy azt érezzék az emberek, hogy ez egy jó dolog. Csak tényleg az, hogy nem mindenkivel lehet így, mert mindig többet, többet szeretne, de amúgy jó viszonyban vagyok velük. De van olyan is, aki teljesen egy szolgáltatásként tekint a tanya-gondnokra, hogy az majd megcsinál mindent. Az nyilvánvaló, hogy nem tud velük olyan kedves lenni.”*

Sok év telt el ahhoz, hogy a kezdetekre visszaemlékezzen. *„Maga ez a szolgáltatás is úgy kezdődött, hogy hordtuk az ebédet, 2004-2005-ben két ember egy autóval vitte az ebédet, és vett tejet, kenyeret.”* *„Oda jutottunk hogy nagyon sok mindenőket kérnek. Van, aki csak az ebédet vagy a gyógyszert, de olyan széleskörű feladatok nem voltak, most van olyan hely, ahol az egész háztartást mi tartjuk el.”*

Van egy bácsi, aki a tanyájáról ki se mozdul. Régen biciklizett, ki a faluba mindenért, de egy alkalommal elesett. Klári vitte haza, mert nem bírt felkelni. Onnantól ő a tanyából ki se lép, mindent Klári intéz. *„Ezeket az embertípusokat tudni kell kezelni, tudni kell mondani, hogy ezt már nem tudom vállalni, mert nem ide tartozik, de ezt se úgy mondani, hanem rávezetni, hogy értse mög.”* *„Ezekről a dologokról nem is szoktunk senkivel se beszélgetni, csak tösszük a dolgunkat, csináljuk a munkánkat napi szintön. Aki egy kicsit belelát, pár alkalommal eljön. Volt egy diákmunkás nyáron, először nagyon tetszett neki, de pár nap után nagyon elfáradt, meg nem is gondolta, hogy ez a munka ezzel jár, de többnyire ez történik másokkal is.”*

Arról kérdeztem, **hogy fogadták** az embereket. *„Akkor csomóan a boltból ismertek, és akkor így.”* Anyukája is a postán dolgozott, *„kapcso-*

lódás pontok vannak és akkor így már jó.” „Ezt a részt, mondhatom, 19 éve járom a postás idősokkal együtt.”

Mielőtt tanyagondnok lett, nem tudta elképzelni, hogy ebben a munkakörben dolgozzon, bár előtte már foglalkozott emberekkel, szereti az időseket.

Miért vagy alkalmas erre a munkára, milyen tulajdonságaid vannak, amelyeknek hasznát veszed? – kérdeztem tőle. *„Nem tudom, talán azért, hogy... nem tudom, biztosan van olyan, aki új, akit nem ismerök, az biztosan fenntartásokkal kezelne.” „Például Rozi néni is ismer ezelőttről régóta, de úgy, mint tanyagondnok, nem ismertem, de nincs vele ilyen probléma, mert ő is ismer engöm. És lehet, úgy vannak vele, ha a másinak jó, a másik embernek mögfelelők, akkor biztos neki is mög fogok felelni. De ezen még sosem gondolkodtam egyébként. Nem tudom rá a választ.” Ő sem mondott magáról tulajdonságot, látszik, hogy ez nem foglalkoztatja, csak teszi, amit jónak lát.*

Azokról a **tapasztalatairól** kérdeztem, amelyekből tudott tanulni. *„Folyamatában lehet észrevenni ezt, ahogy az embereket megismerjük, és próbáljuk felépíteni a kapcsolatot és tudjuk már, hogy milyen ember. Az emberekkel való bánásmódon sok minden alapszik, hogy ki hogy bánik az emberekkel. Ha te jól bánsz velük, ők is veled, és megértőbbek.” „Mindenkinek meg kell tanulni kezelni, minél többször jövünk, minél többet beszélünk velük, annál jobban kinyílnak az embörök felénk.” „Ahogy telik az idő, annál több minden van, amit megtudnunk róluk, de ennek nagyon sokféle formája van. Hiába idős, hiába gondoljuk azt, hogy egy idős csak aranyos meg kedves lehet, ez nem mindig van így.”* Ezekről a mondatokról megint a szolgálat személyessége jutott eszembe, az, hogy szolgálat különbözik a szolgáltatástól.

Kértem, hogy meséljen el egy **emlékezetes történetet.** *„Nagyon megviselnek azok az esetek, amikor ilyen elvesztéses dolog, ezek nyilván nagyon rossz hatással vannak rám. Főleg, mikor én vagyok az, aki rátalál, de ez benne van ebbe a munkába.” „Jó dolog, az meg nem tudok úgy kiemelni, olyan emlékezetes jó. ... Mind jó, ha azt mondják, hogy köszönjük, most jót cselekedtem, azt az emberek már úgy élik meg, hogy az jó dolog, hogy segíthettem neki.” „Olyan volt például, jó érzéssel töltött el, mikor egy bácsi beleesett a fürdőkádba, és megköszönte, hogy én megmentettem az életét. De ez is olyan, hogy az ember persze hogy meg tesz mindent, amit tud, de többször elmondta, hogy Klárika, magának*

köszönhetöm, hogy élek még. Azé ilyen már volt. Olyan fura ez mert, csak csináljuk, de nem gondolunk vissza ilyen dolgokra.”

Klári néha monotonnak érzi a munkát, hiszen sokszor megy ugyanazon az útvonalon, de van olyan része is, ami meg nem tud unalmas lenni, mint például a bevásárlás. Szívesen segít az embereknek, de azt nem szereti, ha kihasználják, tudja jól, hogy ki várja csak a szolgáltatást tőle. Nagyon aranyos az emberekkel, szépen beszél velük, mindig kaphatnak tőle az ellátottak kedves szavakat vagy becézést. De csak azok, akikkel ilyen a viszonya.

ÖSSZEGZÉS

A szakirodalmi áttekintésnek köszönhetően rengeteg új információhoz jutottam a falu- és tanyagondnoki szolgálatokról, a kialakulásukról, a tanyavilágról, a személyiségről és a képzésről is. Ezt a kialakult képet, az értékeket, amelyekről olvastam, az interjúk is megerősítették bennem. Berci bácsi ezt tényleg jól kitalálta!

A szociális munkások és a tanyagondnokok is a személyiségükkel dolgoznak. Ebben is hasonlít ez a két hivatás, közös bennük az embereknek való segítség célja. Amit a tanyagondnokoknak érdemes a szociális munkás szakmáról tudni, arról volt szó a falu- és tanyagondnoki jegyzetben. Hiszen a tanyagondnokoknak sokszor kell az ellátottak lelkével is foglalkozniuk, bár ezt nem tudják szakképzett szinten. A tanyagondnokok is foglalkozhatnak egyénekkal és közösségi szerepük is jelentős. Az értékeikben is rengeteg hasonlóságot láttam. Egymás kölcsönös tisztelete, vagy hogy mindenki egyenlő, és nem kivételeznek, még azért is megtesznek mindent, akivel nem is volt olyan jó a kapcsolatuk, nagyon tanulságos volt számomra. Igazán szép emberi értékeket is láthattam egyben, nem csak a szakmai értékeket. De sok feltűnő különbség is volt, például a tanyagondnok és ellátottja és a szociális munkás és kliense közötti kapcsolatokban. Egészen más egy tanyagondnok helyzete, mint egy szociális munkásé. A szociális munkást nem a közösség választja.

Az interjúkból kiderült számomra, hogy mennyire különböznek ők a személyiségükben. Volt, aki keveset beszélt, volt, aki bőven, és érdekes történeteket mondott el, vagy csak elmondta az aznapi érzéseit. Számos információt megtudtam az ellátottakkal való viszonyukról is, ami sokszor nagyon belsőleges viszony, szociális munkásként ez a közelség már nem

lenne komfortos, de más is a két munkakör célja. Viszont vannak hasonló eszközeik, és az értékekben is rengeteg hasonlóságot láttam, főleg az interjúk alatt.

Az, hogy hogyan beszélnek egy elláttal, hogyan viselkednek velük, vagy hogyan beszélnek róluk, rengeteget elárult a segítő személyiségükről. Látszott, hogy szeretik ezt a munkát, viszont az is, hogy ez a munka nem csak fuvarozásból áll. A tanyagondnokok nem úgy állnak a feladathoz, hogy ezt nem lehet megoldani, mindent meg lehet oldani, és fáradhatatlanul küzdenek is azért ki-ki a maga módszerével, hogy az ellátottak életét jobbá tegyék.

Ezek az interjúk arra is felhívták a figyelmem, hogy milyen problémáik lehetnek a segítőknél. Mivel ilyen bensőséges a viszony, még nehezebb letenni a munkát nekik. Sokszor gondolnak otthon is a munkájukra, az ellátottakra, ha valakinek bizonytalan a helyzete, még otthon is azon gondolkodnak, hogy lehetne megoldani. Az állandó stresszben pedig testileg és lelkileg egyaránt nagyon ki lehet merülni. Mivel ők is a személyiségükkel dolgoznak, ezért fontos lenne az ő személyiségük védelme is. Ilyenkor vigyázni kell, nehogy fennálljon a kiégés veszélye, hiszen akkor már nem tud olyan empátiával dolgozni a segítő, mint előtte. Hagyni kell a lelket is gyógyulni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Csörsz Klára (szerk.) (2009): *A falu- és tanyagondnoki szolgáltatás. A 260 órás alapképzés tanfolyami jegyzete*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Salgótarján.
- Csörszné Zelenák Katalin (2013): *Falugondnokok képzése, továbbképzése*. In: Csörszné Zelenák Katalin (szerk.): *Mint egy falat kenyér... Könyv a falu- és tanyagondnokságról*. Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete, Kecskemét. 19-20. o.
- Duró Annamária (2013): *A kistelepülésen élők szolgálatában*. In: Csörszné Zelenák Katalin (szerk.): *Mint egy falat kenyér... Könyv a falu- és tanyagondnokságról*. Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete, Kecskemét. 16-18. o.
- Faludi Erika (2013): *A falugondnokság története*. In: Csörszné Zelenák Katalin (szerk.): *Mint egy falat kenyér... Könyv a falu- és tanyagondnokságról*. Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete, Kecskemét. 7-12. o.
- Gergely Jenő (1999): *Személyiségismeret I.* Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged.
- Gyenes Hajnalka (2013): *A tanyák értékeinek bemutatása, az értékek kiaknázásának módja, fenntartása és fejlesztése*. In: Csörszné Zelenák Katalin (szerk.): *A tanyák értékei. Egyetemisták, főiskolások a tanyákról*. Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete, Kecskemét. 7-23. o.

Héra Gábor – Ligeti György (2006): *Módszertan. A társadalmi jelenségek kutatása*. Osiris, Budapest. 142-168. o.

Horváth György (1982): *Személyiség és öntevékenység*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kemény Bertalan (2004): *A falugondnoki szolgálat alapértékei*. In: Csörsz Zelenák Katalin (szerk.): *Falugondnokság – a vidékfejlesztés szelíd módszere*. Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség, Kecskemét. 22-23. o.

Keresztes György (2008): *Szociális munka, szociális problémák és megoldásuk rendszere*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Salgótarján.

Jogszabályok

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról

1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

9/2000. (VIII. 4.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról

81/2004. (IX. 18.) ESZCSM rendelet az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményeiről

369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről

Dokumentumok

Balástyai Integrált Szociális Intézmény (2017): Szakmai program. Balástya Község Önkormányzata, Balástya.

Internetes források

Borzák Tibor: Kemény Bertalan. *Élete volt a vidék*
http://www.falugondnoksag.hu/index.php?oldal=berci_batyank (letöltés: 2018.11.07.)

Szenti Tibor: *Tanyarendszerünk múltja és egyik jövőképe*
<http://www.szenti.com/tanya.htm> (letöltés: 2018.11.08.)

Szociális Szakmai Szövetség (2016): *A szociális munka etika kódexe*
http://parbeszed.lib.unideb.hu/file/2/577cef76c8670/szerzo/ETIKQAI_koDEX__2016.pdf (letöltés: 2018.11.07.)

Balástya község honlapja <http://balastya.hu/2009/03/11/toertenelem/> (letöltés: 2018.11.11.)

A Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesületének honlapja <http://www.falugondnoksag.hu> (letöltés: 2018.11.22.)

Filmek

GYÖNGYÖSSY BENCE (2014): *A tanyagondnok*. Magyar dokumentumfilm. Cinemastar Kft., Budapest.